

Omvärldsanalys

för Uppsala län

*För första gången på 45 miljoner år har en enda art planetens
framtid i sina händer: vi*

-Sir Martin Rees

*Människan är fri att undgå verkligheten, fri till en suddig tanke och
att snubbla ner för vilken väg som helst - men inte fri att undvika
de avgrunder som en vägrar att se*

-Ayn Rand

Chansa inte om framtiden, agera nu, utan dröjsmål

-Simone de Beauvoir

Innehåll

Inledning	4
Metod	4
Miljö och klimat	5
Vår miljö är på bristningsgränsen	5
Resursbristen ökar	7
Globalisering	8
Vårt beroende av omvärlden ökar	8
Landskapet förändras	10
Ett förändrat säkerhetsläge	11
Demografi	13
Vi blir fler och vi blir äldre	13
Vi bor tätare	15
Teknologi	16
Vår vardag omvandlas	16
Värderingar	20
Vi möter ökade förväntningar och missnöje	20
Populismen träder fram	22
Konkurrens	24
Vi ser förändrade förutsättningar för konkurrenskraft	24
Ekonomi	26
Vi ser ekonomiska svårigheter framför oss	26
Referenslista	28
Inledande citat	30

Inledning

Uppsala län har långsiktigt goda framtidsförutsättningar. Men även om länet av allt att döma kommer att klara sig rätt bra framöver, så räcker det naturligtvis inte att förlita sig på sitt goda läge och att passivt vänta på framtiden. Dels kräver framtida konkurrenskraft och tillväxt – oavsett ett gott utgångsläge - att en kontinuerlig utveckling och innovation sker hos både företag och inom offentlig sektor. Dels kräver både dagens och morgondagens utmaningar, både sådana som vi kan förutspå och sådana som kommer mer hastigt, att vi i länet aktivt förhåller oss till omvärldskrafter och olika scenarier, så att vi tillsammans har en strategisk kapacitet att agera.

I omvärldsanalysen redovisas ett urval av några övergripande omvärlds- och förändringskrafter som på olika sätt påverkar Uppsala län, och oss som bor och verkar här.

Ett flertal av omvärldskrafterna och dess delfaktorer skär igenom och påverkar varandra, i relativt intrikata orsaks- och verkansnät. I vissa av texterna beskrivs några av dessa samband, mer för att exemplifiera än för att göra en heltäckande redovisning.

På olika sätt berör de redovisade omvärldskrafterna ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, oftast i kombination och med ömsesidig påverkan. Agenda 2030 med dess 17 globala mål och 169 delmål representerar samtliga dimensioner av hållbarhet. De omvärldskrafter som beskrivs är sammantaget relevanta för samtliga mål i Agenda 2030.

Omvärldskrafterna ska betraktas i den regionala kontexten, utifrån länets egna förutsättningar, och med RUS:ens kommande vision i bakgrunden: *Ett gott liv i en nyskapande hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft*. Det finns stora möjligheter att aktivt förhålla sig till dessa omvärldskrafter och trender, att tänka igenom vad de betyder för oss, och med det som ett ingångsvärde sedan göra avvägda strategiska vägval inför framtiden.

De omvärldskrafter som redovisas är på huvudrubriknivå: **Miljö och klimat, Globalisering, Demografi, Teknologi, Värderingar, Konkurrens, samt Ekonomi.**

I slutet av varje avsnitt ges exempel på några övergripande frågor som man kan ställa, för att sätta igång en tankeprocess och dialog kring vad respektive omvärlds- och förändringskraft kan innebära och hur man kan förhålla sig till den.

Metod

Redovisningen utgår från omvärldsanalysen inför nuvarande RUS och en aktualitetsprövning av denna. En översiktlig genomgång av olika underlag från exempelvis länets kommuner, SKL, Tillväxtverket och en del andra myndigheter har kompletterats med motsvarande genomgång av underlag från exempelvis EU, OECD och ICPP. Denna genomgång har i stort bekräftat giltigheten av den tidigare omvärldsanalysens övergripande områden, samt givit möjlighet att göra vissa uppdateringar och kompletteringar. Utöver underlag av det slag som ovan nämnts, har vissa underlag från specifik forskning, artiklar eller andra internationella översikter nyttjats för att komplettera upp. Fotnoter används genomgående för att hänvisa till de olika källorna.

Miljö och klimat

Vår miljö är på bristningsgränsen

Världen idag står inför enorma utmaningar i att hantera de pågående klimatförändringarna. Konsekvenserna av dessa påverkar såväl människa som miljö och är utan tvekan en av vår tids största utmaningar.¹

Redan idag har människans tidigare aktiviteter gett allvarliga klimatrelaterade konsekvenser. Dessa konsekvenser riskerar att bli ännu mer omfattande och allvarliga, om vi inte förändrar hur våra samhällen ser ut från och med nu.²

Vi kan idag se hur jordklotets poler smälter i allt högre takt, vilket leder till förhöjda havsnivåer. Den ökade användningen av kväve och fosfor i jordbruket har lett till försurade hav samtidigt som den biologiska mångfalden och dess ekosystem är gravt reducerade och arter utrotas i hög takt. Extrema väderfenomen sker allt oftare, vilka ger konsekvenser i form av orkaner, översvämningar och torrperioder.³ I Sverige och i Uppsala län har vi de senaste åren erfarit större bränder och foderbrist till följd av sådana torrperioder i vårt närområde.

Såväl länets kommuner och Region Uppsala, som myndigheter och kommersiella aktörer ansvarar för både service och funktioner som blir påverkade av ett varmare och mer omväxlande klimat. Byggnader måste tåla förändrat inomhusklimat och skiftningar i nederbördsmonster, utemiljöer måste anpassas för att klara av såväl värmeperioder som skyfall.⁴

För att möta klimatförändringarna och minska de klimatpåverkande utsläppen behöver länder, företag och individer förändra beteenden och vanor när det exempelvis gäller transporter, mat, produktions- och konsumtionsmönster samt återvinning⁵.

Vi människor har orsakat den globala uppvärmningen. Uppvärmningen når troligtvis 1,5 grader (över pre-industriella nivåer) mellan år 2030 och år 2050. En global uppvärmning på mellan 1,5-2,0 grader påverkar allvarligt vår livsmiljö och våra livsförutsättningar, exempelvis genom att ekosystem och biologisk mångfald rubbas, översvämningar och torka ökar, brist på vatten och mat uppstår, samt att risker för mänsklig säkerhet och ekonomisk tillväxt ökar.⁶

Enligt forskarna kan oförutsedda tröskeleffekter uppstå som en följd av den globala uppvärmningen, vilka riskerar att tippa över utvecklingen bortom människans kontroll. Avsmältning av isar, som genom mörkare yta reflekterar en mindre del av solens strålar och därmed förstärker uppvärmningen, är en sådan. En annan är när haven värms upp, vilket påverkar korallers möjlighet att bygga skal. Om korallerna dör riskerar fiskbestånd att slås ut. Det kan även handla om att metangas som varit knuten i den sibiriska tundran sedan tusentals år sipprar ut ur upptinad

¹ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

² ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 – Challenges and Choices for Europe*

³ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁴ Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild, Östhammars kommun 2019*

⁵ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

⁶ IPCC (2018), *IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels*

permafrost, vilket spär på de klimatpåverkande gaserna ytterligare. Detta sker redan vid 1 grads uppvärmning. Vid 5 graders uppvärmning blir konsekvenserna katastrofala.⁷

En aktuell prognos från FN:s klimatpanel pekar på att vi med det *mest gynnsamma* scenariot (kraftfulla åtgärder och minskade utsläpp) inför år 2100 går mot en *trolig* global uppvärmning på *upp till 2,4 grader*, och med det *minst gynnsamma* scenariot (avsaknad av åtgärder och fortsatta utsläpp) går mot en *trolig* global uppvärmning på *upp till 5,4 grader*.⁸

80 procent av koldioxidutsläppen görs av oss i den utvecklade världen. Det handlar om omkring två miljarder människor som ansvarar för majoriteten av utsläpp. För oss två miljarder har dessa utsläpp lett till en snabb tillväxt och ökat välbefinnande. Den ekonomiska tillväxten kan inte ske på samma sätt som hittills, med fossila resurser som bas, utan att de planetära gränserna överskrids. Om hela världens befolkning skulle ha samma levnadsstandard som Sverige, skulle det behövas fyra jordklot. Det är således av stor vikt att länder, företag och individer förändrar beteenden och vanor när det gäller transporter, matvanor, produktions- och konsumtionsmönster samt återvinning. Att ta fram ny teknik blir avgörande, såväl för att begränsa som för att hantera effekterna av klimatförändringarna.⁹

Hanteringen av klimatförändringarna leder till möjligheter för länder och företag med kunskap och framförhållning att dra ekonomisk fördel av utvecklingen, genom att utveckla miljöteknik, varor, tjänster och affärsmodeller som bygger på förändrade förutsättningar och behov.¹⁰

Paris-avtalet samt FN:s globala utvecklingsmål Agenda 2030 sätter högt ställda klimat- och miljömål, och på samma sätt har Sverige fastställt nationella miljömål¹¹.

Den svenska ambitionen är att vara ledande i arbetet med att nå en hållbar utveckling internationellt och bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer, som visar vägen till hur minskade utsläpp kan kombineras med tillväxt, jobb och välbefinnande. Klimatarbetet handlar både om förebyggande arbete för att minska de risker som ett förändrat klimat innebär och att skapa ett tryggt, robust och säkert samhälle som har förmåga att anpassa sig till nya förutsättningar.¹²

Ett robust samhälle kan förlita sig på ekosystemen, vilket kräver nya sätt att producera varor och tjänster samt ett förändrat konsumtionsmönster. En större efterfrågan på förnyelsebara, ekologiska eller miljöanpassade alternativ ses bland svenska konsumenter, vilket skapar behov av ett tydligare producentansvar parallellt med en omställning till produkter och tjänster med hållbara livscykler. Just nu pågår en stark utveckling inom förnyelsebar energi, alternativa transportmedel och hållbar samhällsbyggnad. Ett långsiktigt hållbart samhälle behöver andra typer av ekonomiska system än det vi har idag och initiativ kopplade till en cirkulär ekonomi sätts allt mer i fokus. Tjänster baserade på delningsekonomi bedöms öka för att använda resurser mer effektivt.¹³

⁷ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁸ IPCC (2019), *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*

⁹ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

¹⁰ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

¹¹ Sveriges Miljömål (2019), *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*, <http://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/>

¹² Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

¹³ Uppsala kommun (2018), *Trend- och omvärldsanalys 2018*

Trots att utveckling i Sverige ser bra ut i en internationell jämförelse så är de åtgärder som genomförs inte tillräckliga för att nå Sveriges miljömål. Enligt Naturvårdsverket saknas de styrmedel och åtgärder som behövs för att nå miljömålen och de kommer inte att finnas på plats till år 2020.¹⁴

Resursbristen ökar

Klimatförändringarna i kombination med bland annat den demografiska utvecklingen och ekonomisk tillväxt skapar ett tryck på kritiska resurser som exempelvis vatten, mat, odlingsbar mark, bioresurser och energi. Detta kommer att märkas såväl globalt som lokalt, och hållbar resursstyrning kommer att vara i centrum för såväl globalt som nationellt, regionalt och lokalt beslutsfattande. I en utblick mot 2030 förutspås en ännu större påfrestning på redan begränsade globala resurser. Bristande tillgänglighet av dessa resurser förutspås att direkt påverka länders och myndigheters förmåga att möta upp de behov som finns avseende säkerhet/trygghet, ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och ekologisk hållbarhet.¹⁵

Varningar om vatten- och matbrist har varit ett regelbundet återkommande tema på den internationella arenan. Inom EU påverkar vattenbrist och torka en tredjedel av det territoriella området. Som en följd av att vi blir fler och en positiv ekonomisk tillväxt så kommer också behovet av energi att öka. Och även om den globala efterfrågan på olja förväntas matta av efter 2040, så kommer olja, kol och gas möta större delen av den globala efterfrågan på energi, huvudsakligen på grund av att förnybar energi inte ännu vid det tillfället förväntas kunna möta den globala efterfrågan.

16

Några frågeställningar som kan väckas:

- Vilka åtgärder vidtas på alla nivåer för att minska länets klimat- och miljöpåverkan?
- Hur förbereder sig Uppsalaregionen för ett varmare klimat och förändringar i ekosystemen?
- Hur lyckas människor, företag och offentliga organisationer ställa om samhällsutvecklingen i hållbar riktning, där tillväxt sker inom planetens gränser och där fossila bränslen fasats ut?
- Vilka åtgärder vidtas för att förebygga och hantera resursbrist globalt och regionalt?
- Vad behöver göras för att öka Uppsala läns förmåga att stå emot och hantera påfrestningar på ett ändamålsenligt sätt?

¹⁴ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

¹⁵ KPMG (2014), *Future State 2030: The global megatrends shaping governments*

¹⁶ ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 – Challenges and Choices for Europe*

Globalisering

Vårt beroende av omvärlden ökar

Den kanske starkaste utvecklingskraften sedan andra världskrigets slut kommer ur den snabba globalisering som inneburit ett paradigmskifte i hur människor rör sig, företag agerar och samhällen interagerar.¹⁷

Det finns två sidor av globaliseringen. Dels medför den en ökad global konkurrens, då företag kan välja att söka sig till länder med låg produktionskostnad, dels innebär globaliseringen och frihandeln en ökad ekonomisk tillväxt samt minskad fattigdom. Vidare sprids kunskap och teknik genom globaliseringen och skapar välbefinnande. Globaliseringen har ytterligare en sida och det är att den förflyttar makt från nationer till marknaden, ökar viss riskexponering, samt att det skapar inkomstklyftor inom länder samt har en negativ inverkan på miljön.¹⁸

Globaliseringen har drivits på av förbättrade kommunikationer och möjligheten att på mindre än två dygn flyga runt jorden. Människor har blivit globala medborgare, inte bara på nätet, utan även fysiskt. Detta möjliggör globala utbyten, interaktion och kommunikation där gränsernas betydelse minskar.¹⁹

Denna globala sammanlänkning och den ökade rörligheten medför också ökad risk och sårbarhet för exempelvis smittspridning och pandemier²⁰, vilket Coronavirusets spridning i början av 2020 påvisar, när det inom loppet av mindre än tre månader gick från ca 300 konstaterade fall i tre länder till strax över 2 000 000 fall fördelat på i stort världens samtliga länder²¹.

Världens länder har integrerats genom exempelvis: handel, gränsöverskridande investeringar, migration och kapitalflöden. Allt fler länder deltar i den globala ekonomin, detta har bland annat möjliggjorts genom teknologisk utveckling och politiska beslut. Vidare ser vi att transport- och kommunikationskostnader har minskat. Det faktum att världens länder är alltmer integrerade leder också till att de blir mer och mer påverkade av varandras utveckling. EU är ett exempel på en politisk vilja med mål om en fri rörlighet av kapital, varor, tjänster och människor, vilket innebär en ökad integrering av platser, regioner och länder.²²

En snabb tillväxttakt har lyft flera länder i Asien, Sydamerika och delar av Afrika, från en underutvecklad nivå till en situation som närmast kan jämföras med Europa och USA på 1950- och 60-talet. På mindre än 20 år har över en miljard människor lyfts från yttersta fattigdom till en mer dräglig nivå. FN:s millenniemål om fattigdomsbekämpning uppnåddes flera år i förtid. Ett ökat välbefinnande har ökat medellivslängden globalt, spädbarnsdödligheten har minskat och i stora delar av världen, förutom vissa länder i Afrika, har antalet barn per kvinna sjunkit till strax över två barn. På

¹⁷ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

¹⁸ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

¹⁹ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

²⁰ University of Cambridge, Centre for the study of existential risks (2019), <https://www.cser.ac.uk/research/global-catastrophic-biological-risks/>

²¹ World Health Organization (2019), *Coronavirus disease (COVID-2019) situation reports*, <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/>

²² Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

många sätt har världen aldrig haft det bättre. Vi lever allt längre och den ekonomiska utvecklingen stärks. Men den snabba tillväxten har skett utanför de gränser som planeten klarar av.²³

Ekonomisk tillväxt och handel har exempelvis medfört att de globala transporterna ökat, med efterföljande utsläpp och miljöbelastning. Idag är exempelvis sjöfarten helt fossilberoende och bedöms vara det trafikslag där en omställning kommer att vara svårast, genom världsfloTTans stora förbrukning av bränsle.²⁴

För Sveriges företag medför globaliseringen både för- och nackdelar. Dels kan den innebära en ökad konkurrens från företag i andra länder, dels kan den innebära att sårbarheten minskar. Sverige är en handelsberoende nation där exporten idag motsvarar cirka 47 procent av BNP. Exporten har haft en svacka efter finanskrisen år 2008–2009. Än idag är värdet av exporten, mätt som andel av BNP, inte uppe i värdet så som det var år 2008. Värdet av den svenska varuimporten har, sedan finanskrisen, ökat snabbare än varuexporten vilket innebär att de nu ligger på ungefär samma nivå. Även tjänsteexporten har ökat snabbare än varuexporten under senare år. Det är fortfarande Norden och EU som är de viktigaste exportmarknaderna för Sverige. Samtidigt sker en ökning av varuexporten till Kina. Tillväxtverkets undersökning *Företagens villkor och verklighet* visar på ett resultat där andelen små och medelstora företag som är internationella ökade från 25 till 29 procent mellan åren 2014 och 2017. Denna ökning beror främst på att fler företag importerar. Andelen som exporterar är i princip oförändrad.²⁵

Även om vissa konjunkturindikatorer pekar på en inbromsning för tillfället, så bedöms den internationella handeln på ett mer långsiktigt plan fortsatt stark i ett europeiskt perspektiv. Handelsavtal och överenskommelser har ökat under ett tiotal år, och fortsätter att göra så. EU fortsätter att förhandla och sluta avtal med olika länder, bland annat har avtal nyss slutits med Japan. Bedömningen är att multilaterala överenskommelser framgent kan fungera som alternativ/komplement till mer globala överenskommelser.²⁶

Närheten till Stockholm och Arlanda gör att Uppsala lättare kan dra nytta av internationaliseringens fördelar. Huvudstadsregionen är en naturligt port mot världen för en stor del av landets utåtriktade kontakter, men fungerar också som en ingång för det utländska intresset att investera i, flytta till eller besöka i Sverige. Regionen klarar sig som regel också mycket bra i internationella rankingar av innovationskapacitet och konkurrenskraft. Uppsala län har flera globala kopplingar där bland annat företag, Uppsala universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Akademiska sjukhuset utgör en del av de kopplingarna.²⁷

Genom att utnyttja närheten och kopplingen till Stockholmsregionen kan vi öka Uppsala läns attraktivitet och vidga den gemensamma arbetsmarknaden.²⁸

²³ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

²⁴ Energimyndigheten (2016), *Sjöfartens energianvändning – hinder och möjligheter för omställning till fossilfrihet*

²⁵ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

²⁶ ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 – Challenges and Choices for Europe*

²⁷ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

²⁸ Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild, Östhammars kommun 2019*

Landskapet förändras

Den ekonomiska och politiska maktbalansen förändras i världen. På samma gång som globaliseringen bidrar till framväxande ekonomier som lyfter miljontals ur fattigdom, ökar dessa ekonomiers inflytande på den globala arenan. Framväxande ekonomier, så som Kina, Indien, Indonesien, Brasilien, Ryssland och Sydafrika, blir mer och mer viktiga aktörer i den globala ekonomin och på den internationella finansmarknaden.²⁹

Endast Kina, Indien och Indonesien beräknas stå för mer än hälften av den globala ekonomiska tillväxten till år 2030³⁰. Kina genomgår en omstrukturering från en exportbaserad och investeringsdriven ekonomi till en mer konsumtionsdriven tillväxt, som inledningsvis ställer systemet inför helt nya utmaningar³¹.

Den geopolitiska förskjutningen mot Asien och den demografiska utvecklingen innebär att svenska företag, i större utsträckning, måste nå mer avlägsna och nya marknader för att säkra fortsatt ekonomisk tillväxt. Idag är Kina det enda landet i Asien som är bland de tio största exportländerna för svenska varor.³²

Det har länge funnits en bild av att världsekonomin och världspolitiken dominerats av en eller ett par globala supermakter, denna bild håller på att förändras. USA, Kina och EU kan alla ses som stormakter med ett globalt perspektiv, men bilden kan kompletteras med exempelvis Indien, Ryssland och Brasilien som stormakter med ett regionalt perspektiv.³³

Den traditionella bilden av globala stormakter kan komma att luckras upp i framtiden. Historiskt har framförallt faktorer som befolkningsmängd, BNP och militära utgifter präglat bilden av supermakter. Nu framhävs även andra faktorer som kan påverka maktbalansen vilket öppnar upp för en maktbalans där såväl regioner, städer, företag och globala rörelser kan spela en global roll.³⁴

En ökande protektionism i exempelvis England genom Brexit och handelskrig mellan stora marknader såsom Kina och USA kan komma att få stor betydelse för utvecklingen och för svenska företag³⁵. USA har dessutom tagit av sig ledartröjan på flera områden, klivit av internationella handelsavtal, rest tullar och vänt ryggen åt delar av FN och klimatpolitiken. USA har också uppfattats som vacklande i stödet till Nato³⁶.

På olika håll syns den ökade nationalismen och politisk populism, tillsammans med spänningar mellan uttalade stormakter riskerar detta att bromsa globaliseringen och därmed tillväxten i världen.³⁷

²⁹ KPMG (2014), *Future State 2030: The global megatrends shaping governments*

³⁰ BCG (2018), *Scenarios for 2030 - A report for the Independent Review of the Australian Public Service (APS)*

³¹ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

³² Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

³³ Utrikesmagasinet (2015), *Analys, 2015, Februari, Stormakter – och alla andra*

³⁴ ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 – Challenges and Choices for Europe*

³⁵ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

³⁶ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2018*

³⁷ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

Ett förändrat säkerhetsläge

Fram till mitten av 2010-talet var antalet konflikter i världen historiskt lågt. På kort tid har emellertid flera svåra konflikter och inbördeskrig fått stora konsekvenser även utanför de direkt berörda länderna. Historiskt sett har många krig förklarats av en kamp om olja och energi. En ökad efterfrågan på naturresurser (framför allt vatten och energi) och mat till följd av ökad befolkning och ökat välbefinnande i framför allt Asien och Afrika skapar konkurrens om strategiska resurser, såsom mineraler, livsmedel och vatten, kan i framtiden väntas ge upphov till flera konflikter.³⁸

Försvarsberedningen konstaterar att det globala säkerhetspolitiska läget präglas av instabilitet och oförutsägbarhet. Vidare konstateras att det säkerhetspolitiska läget har försämrats i Sveriges närområde och att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Något annat som inte heller kan uteslutas är att militära maktmedel eller hot om sådana kommer att användas mot Sverige.³⁹

Det faktum att två av tre försvarsgrenar i det svenska försvaret numera har sina högsta ledningsfunktioner utlokaliserade till Uppsala län är en följd av den riskbedömning som det försvarspolitiska läget ger upphov till på nationell nivå. Samtidigt medför detta givetvis också att tidiga strategiska mål i en väpnad konflikt numera också ligger inom vårt län, vilket påverkar den samlade hotbilden mot Uppsala län.

Sverige har under de senaste åren utsatts för attentat och incidenter som inneburit stort lidande för människor och som utmanat säkerheten i viktiga funktioner. Några exempel är terrorattentatet i Stockholm och flera exempel på hur myndigheter har exponerats på grund av bristande digitalt säkerhetsskydd. Något annat som även visat hur sårbart vårt samhälle är, är vattenbristen i betydande delar av landet. MSB kan samtidigt konstatera att människor sluter upp och att en vilja om att hjälpa varandra finns i situationer där samhället utmanas. Detta innebär att Sverige har återupptagit arbetet med civilt försvar. Samhällets förmåga att förebygga och hantera olika kriser bygger på att kommuner, landsting, myndigheter, näringslivet, frivilliga och enskilda har nödvändiga förmågor och kunskaper. Att återigen bygga upp det civila försvaret är en omfattande uppgift som omfattar alla i samhället.⁴⁰

Nationellt observeras oro i svenska förorter, som kan vara symptom på en global trend av missnöje, orättvisor och växande utanförskap. Historiskt sett följer ofta främlingsrädsla och en ökad risk för konflikter när det råder ökade sociala spänningar.⁴¹

Förekomsten av "skjutningar" (skjutvapenvåld med såväl dödlig som icke-dödlig utgång, samt illegala skottlossningar) har uppmärksamats de senaste åren i Sverige, men det är inte en jämn fördelning över landet eller mellan olika grupper/miljöer. Det finns en tydlig koppling mot socioekonomiskt utsatta områden i storstadsregioner, unga män och kriminella miljöer.⁴²

³⁸ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

³⁹ Försvarsberedningen (2019), *VÄRNKRAFT Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025*

⁴⁰ MSB (2018), *Nationell risk- och förmågebedömning*

⁴¹ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁴² BRÅ (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer - en intervjustudie*, Rapport 2019:3

Inom Sverige bedömer Polisen att det finns 22 särskilt utsatta områden. Dessa områden kan kännetecknas av; en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen, systematiska hot och våldshandlingar under rättsprocesser, att det är svårt eller nästintill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag, parallella samhällsstrukturer, extremism, systematiska kränkningar av religionsfriheten eller starkt fundamentalistiskt inflytande som begränsar människors fri- och rättigheter, samt personer som reser iväg för att delta i strid i konfliktområden. Ett av dessa 22 särskilt utsatta områdena i Sverige finns i Uppsala län.⁴³

Några frågeställningar som kan väckas:

- *Vilken beredskap har Uppsalaregionen att anpassa sig till och ta del av den utveckling som sker i världen och hur kan regionen bidra till en globalt hållbar samhällsutveckling?*
- *Vilken roll vill Uppsala län ta i en globaliserad värld, där vårt beroende av omvärlden ökar?*
- *Hur framtidssäkrar Uppsala län en god internationell position, med internationell tillgänglighet och förbindelser mot de växande ekonomierna och de globala nätverken?*
- *Vilken beredskap finns för att möta och hantera hot, osäkerheter och oro i omvärlden och lokalt?*

⁴³ Polisen (2019), *Kriminell påverkan i lokalsamhället - En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden*, Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten 2019-06-03.

Demografi

Vi blir fler och vi blir äldre

Hur den demografiska utvecklingen ser ut i ett land påverkar såväl dess ekonomi som dess arbetsmarknad⁴⁴. Förändringar i befolkningens sammansättning har stor betydelse för såväl framtida tillväxt och produktivitet utveckling som möjligheterna att finansiera de offentliga välfärdssystemen⁴⁵.

Totalt förväntas världens befolkning öka med cirka 1 miljard till 8,5 miljarder år 2030, och man kan grovt dela in världen i de som kommer att ha en befolkningsökning respektive en befolkningsminskning till 2030⁴⁶. I januari 2017 blev vi fler än 10 miljoner invånare i Sverige. Om tio år, 2030, beräknas folkmängden ha ökat med en miljon. År 2070 beräknas Sveriges befolkning att uppgå till ca 13 miljoner, en ökning på cirka tre miljoner från dagens nivå⁴⁷.

I västvärlden ser man en tydlig demografisk trend med låga födelsetal och ökad livslängd, vilket medfört en allt äldre befolkning. Med längre liv kommer större behov av omsorg och vård, vilket sätter press på välfärdssystemen. Sverige står inför stora demografiska påfrestningar, men trots detta ser läget annorlunda ut här än i många andra EU-länder. Det handlar om att svenska kvinnor föder förhållandevis många barn och att vi har en historiskt snabb befolkningsökning genom flyktinginvandring. Många nyanlända är i arbetsför ålder, och en viktig fråga är i vilken omfattning och takt som nyanlända kommer i arbete och kan bidra till finansieringen av välfärden.⁴⁸

Samtliga svenska län har haft en befolkningsökning, som följd av en positiv nettoinflyttning från utlandet. Under perioden 2006–2018 ökade Sveriges befolkning med 12 procent eller drygt 1,1 miljoner, varav merparten skedde i storstadsregionerna eller i dess närhet. Samtidigt minskade folkmängden under samma period i 82 av Sveriges 290 kommuner och många av Sveriges kommuner har under flera decennier bevittnat en minskande befolkning. Dessa inomregionala skillnader försvårar förnyelsen i många regionala och lokala ekonomier.⁴⁹

Närmare var femte person i Sverige är idag över 65 år och nästan var tredje medborgare är under 25 år. Antalet födda beräknas dessutom öka de kommande åren, på grund av de stora årskullar födda runt 1990 som nu är i barnafödande ålder samt en ökad invandring. Utöver detta har etableringsåldern på arbetsmarknaden stigit. Den ålder när 75 procent av en årskull är i förvärvsarbete var 21 år 1985, medan den idag är 28–29 år. Detta medför att försörjningskvoten i Sverige idag är 1,75, dvs. varje person i yrkesaktiv ålder "försörjer" 1,75 personer. Inom landet finns dock en stor variation.⁵⁰

I takt med att antalet äldre ökar i befolkningen, kommer efterfrågan på sjukvård och äldreomsorg öka, förutom att det ställer krav på samhällets utformning gällande exempelvis boenden och

⁴⁴ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁴⁵ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁴⁶ ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 – Challenges and Choices for Europe*

⁴⁷ SCB (2019), *Befolkningsprognos för Sverige*

⁴⁸ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁴⁹ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

⁵⁰ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

tillgänglighet⁵¹. Utmaningen med en växande andel äldre ställer krav på nya arbetssätt och hjälpmedel, vilket även innebär nya affärsmöjligheter, särskilt med tanke på näringslivet i Uppsala län och dess stora arena för life science⁵².

Men samtidigt som en ökande andel av befolkningen blir äldre och den utmaning det medför på välfärdssystemet, kan det också vara värt att poängtera vilken resurs som finns i de äldre. Många har ett stort ideellt samhällsengagemang och utför därtill ofta oavlönade arbetsinsatser genom att ta hand om närstående.⁵³

I storstadsregionerna samt i övriga universitets- och högskoleorter är befolkningen yngre än genomsnittet. Det innebär att de får ett mer gynnsamt läge i den rådande demografiska utvecklingen. Exempelvis kommer endast tre län (Uppsala, Stockholm och Västra Götaland) att ha fler ungdomar som kommer in på arbetsmarknaden än pensionsavgångar år 2025. Det finns dock ett stort rekryteringsbehov i samtliga län, antingen om det har sin förklaring i stora befolkningsökningar eller demografisk utveckling.⁵⁴ Långtidsutredningen 2019 förutspår stora utmaningar vad gäller att tillhandahålla arbetskraft till välfärden. Sammantaget ökar den demografiskt betingade efterfrågan på kommunala tjänster med ca 18 procent mellan 2018 och 2035, vilket motsvarar en ökning med i genomsnitt ca 1 procent per år. Även om beräkningarna indikerar personalbrist i alla regioner väntas den bli störst i landsbygdsregionerna.⁵⁵ För att underlätta för bemanning i välfärdstjänster och överlag, bör den tekniska utvecklingen, där digitalisering utgör en stor del, utnyttjas för att arbeta mer resurseffektivt.⁵⁶

Den demografiska utvecklingen bär också på hälsoperspektiv. Med ett folkhälsoperspektiv kan vi med en europeisk utblick konstatera att:

- Svenskarna lever längre och är friskare än den genomsnittliga EU-medborgaren. Sverige har den femte högsta medellivslängden i EU och antalet friska år är högt. Antalet förväntade friska levnadsår för både män och kvinnor vid 65 års ålder är bland de högsta i hela EU. Könsskillnaderna är relativt små, men det finns seglivade socioekonomiska klyftor. Exempelvis är medellivslängden hos män med universitetsutbildning nästan fem år längre än bland män som inte har gått ut gymnasiet.

- Rökning och alkoholkonsumtion är inte särskilt omfattande i Sverige, men övervikt och fetma är ett växande folkhälsoproblem bland ungdomar och vuxna. En av sju vuxna och nästan en av fem femtonåringar är överviktiga eller feta, vilket är mer än i de flesta EU-länder.

- Svenska ungdomar är också betydligt mindre fysiskt aktiva än EU-genomsnittet. I Många beteendemässiga riskfaktorer är betydligt vanligare bland låginkomsttagare eller lågutbildade.

- Rökning är tre gånger vanligare och fetma är 50 % vanligare hos den del av befolkningen som har lägst utbildning, jämfört med den del som har högst utbildning.⁵⁷

⁵¹ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

⁵² Uppsala kommun (2018), *Trend- och omvärldsanalys 2018*

⁵³ Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild, Östhammars kommun 2019*

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ SOU 2019:65. *Långtidsutredningen 2019*

⁵⁶ Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild, Östhammars kommun 2019*

⁵⁷ Europeiska kommissionen (2017), *State of health in the EU, Sverige, Landprofil hälsa 2017*.

Vi bor tätare

En trend som stärks av globaliseringen är urbaniseringen – att världens befolkning bor och arbetar i allt större städer. Vid ingången av 1900-talet bodde omkring 14 procent av världens befolkning i städer och framåt 2030 beräknas 70 procent av världens invånare bo i städer. I den globala konkurrensen om företag, investeringar och människor spelar städerna en nyckelroll. Städer är tillgängliga, de har ett utbud av en större och bredare arbetskraft och de erbjuder miljöer som är attraktiva för individer och företag. De har en bättre utbyggd infrastruktur – från gator och kollektivtrafik till bredband – och kan byggas resurseffektivt. För många symboliserar städerna livschanser och hopp om ett bättre liv för en stor del av världens befolkning, inte minst bland yngre generationer och inte bara i utvecklingsländerna. Till urbaniseringens baksidor hör trängsel, miljöpåverkan av fossildrivna transport, anonymitet, trångboddhet och att resurser allokteras till där flest bor. Byggandet av städer erbjuder möjligheter till att skapa hållbara samhällen och städer, med hållbara transportlösningar, energieffektiva byggnader och införande av nya tekniska lösningar som inte utarmar miljö och resurser.⁵⁸

Tillväxtverket har gjort en befolkningsframskrivning som visar på att folkmängden ökar mest i tätortsnära områden, det vill säga storstadsområden. När det gäller befolkningsminskning så ökar den mest i områden med mycket låg tillgänglighet till tätorter. Enligt framskrivningen kommer sammanlagt 154 000 människor att bo i Sveriges gles- och landsbygdsområden år 2038. Siffrorna visar på hur betydande urbaniseringen är i Sverige idag.⁵⁹

I takt med ökade bostadspriser har det blivit svårare för resurssvaga grupper att ta sig in på bostadsmarknaden, då det egna kapitalet är litet och att det finns för få hyresrätter med lägre hyra. Produktionskostnaderna för nya bostäder har stigit markant de senaste decennierna, vilket har medfört att de bostäder som byggs blir dyrare. Samtidigt har andrahandspriserna stigit kraftigt inte minst på grund av högkonjunktur och låga realräntor. Bostadsutbudet är därmed tillgängligt främst för resursstarka målgrupper. En långvarig konjunkturedgång, i kombination med en större avmattning på bostadsmarknaden, kan påverka utbyggnadstakten och orsaka en mer utbredd bostadsbrist längre fram.⁶⁰

⁵⁸ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁵⁹ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

⁶⁰ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

Några frågeställningar som kan väckas:

- Hur klarar Uppsala län att på ett hållbart sätt möta en befolkningsökning vad gäller bostäder, kapacitet i infrastrukturen och utbyggd service?
- Hur kan teknisk utveckling, digitalisering, samt nya synsätt och arbetssätt, öka både livskvalitet och effektivisera välfärdsinsatserna gentemot en åldrande befolkning?
- Hur kan fler som står långt från arbetsmarknaden, komma närmare den, i syfte att både öka den sociala inkluderingen och säkra att arbetsgivare får arbetskraft?
- Vilken beredskap har Uppsala län för storstadsregionens fortsatta växande, för att kunna tillvarata de möjligheter som detta medför?
- Hur skapar vi goda förutsättningar för fortsatt växande städer, med hållbara och attraktiva stadsmiljöer, samtidigt som vi skapar goda förutsättningar för landsbygd och mindre tätorter som är attraktiva och har utvecklingskraft?

Teknologi

Vår vardag omvandlas

Digitaliseringen av samhället och teknikutveckling är något som förändrat tillvaron för människor och företag i hela världen. Det är svårt att förutse hur våra liv kommer att ha förändrats av digitaliseringen år 2030, lika lite som vi vid millennieskiftet kunde föreställa oss hur internet, smarta telefoner och appar skulle revolutionera vardagen. Däremot kan vi vara säkra på att tekniken kommer att ta stora steg framåt och att nya innovationer kommer att förändra vårt beteende och få konsekvenser för staters och individers sammankoppling, produktivitet, effektivitet, tillväxt och sysselsättning. Kommunikations-, digitaliserings- och uppkopplingsnivån gör att miljarder människor kommer att kunna tala, handla och dela kunskap med varandra på ett sätt som aldrig tidigare varit möjligt. För tio år sedan fanns 500 miljoner uppkopplade enheter och framåt 2025 är prognosen att man överskrider 70 miljarder. Informations- och kommunikationstekniken har således under de senaste 20 åren skapat helt nya möjligheter och ändå befinner vi oss bara i början av denna utveckling. Om ytterligare 20 år är samhället mycket mer virtuellt än idag, med intelligenta system som samspelar med oss i vardag och arbete.⁶¹

Den teknologiska utvecklingen utmärks särskilt av hastigheten, räckvidden och genomslaget. Det som är i framkant just nu är utvecklingen av automatiserade produkter, robotar och produkter med artificiell intelligens (AI). Utöver redan existerande digitaliserade områden så som identifiering, betalningar, kommunikation och medieanvändning kommer helt nya varor och tjänster. Det handlar om användaranpassade och personifierade erbjudanden, vård, diagnoser och produkter, exempelvis inom additiv tillverkning (3D-printing).⁶²

⁶¹ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁶² Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

Utvecklingen inom AI, automatisering och robotisering medför stora möjligheter till högre produktivitet och välfärdsvinster det kommande årtiondet⁶³. Exempelvis kan utveckling inom behandlingar och medicinteknik, algoritmer, självkörande fordon, AI och robotteknik bidra till att åldrandet förändras och att livskvaliteten och självständigheten kan öka⁶⁴.

I takt med att produktutvecklingen blir allt snabbare, ökar vikten av att ha en produktionsnära forskning och utveckling. Det blir viktigare att ha hög utbildningsnivå, god infrastruktur och säkerhet än att fokusera på arbetskraftskostnader, vilket öppnar möjligheter för en återindustrialisering av högkostnadsländer, som exempelvis Sverige. OECD förutspår att automatisering medför en förflyttning av arbetstillfällen samtidigt som AI förväntas minska betydelsen av billig arbetskraft. Om det sker en snabb automatisering i kombination med en snabb AI-utveckling kan det handla om ännu större påverkan på arbetstillfällen.⁶⁵

Utvecklingen kommer med stor sannolikhet att påverka sysselsättningen och utbildningsbehoven. Beroende på hur utvecklingen ser ut kan en polarisering av kompetens leda till ökande skillnader mellan högutbildade och lågutbildade inom städer. Efterfrågan på serviceyrken som inte kan skötas med automatisering, digitalisering eller robotar kan komma att öka, med påföljden att högutbildade kan behöva söka sig till dessa yrken. Teknikutvecklingen kan således komma att frigöra arbetskraft men samtidigt kan ny efterfrågan komma att uppstå inom andra områden.⁶⁶

Sverige är långt kommet i digitaliseringen av offentlig sektor. Nya tekniker utvecklas och sätts i samverkan och just nu sker omvälvande förändringar i samhället. Digitaliseringen och nya tekniker påverkar såväl arbetsmarknad som välfärdstjänster. Ny teknik innebär att nya färdigheter och kunskaper efterfrågas, samtidigt som annan kunskap blir föråldrad⁶⁷. Att anpassa sig till det nya teknologiska och digitala samhället blir därför avgörande.

Under industrialismen förknippades teknikutvecklingen främst med fysiskt krävande arbeten. Dagens teknologiutveckling medför att även kognitiva arbetsuppgifter kan automatiseras. I en kommunal verksamhet kan det handla om handläggning av ansökningar avseende ekonomiskt bistånd, färdtjänsttillstånd och annat. Algoritmer, databehandlingskapacitet/-hastighet och AI kan erbjuda överlägsen snabbhet, noggrannhet och objektivitet.⁶⁸

När digitaliseringen förändrar produktionen av välfärdstjänster, kan det tas emot olika hos invånarna. Hos några länsinvånare stiger förväntningarna på olika tjänster som det offentliga producerar. Man vill ha det enkelt, snabbt och anpassat efter ens behov. Andra länsinvånare riskerar att hamna utanför då de exempelvis inte har tillgång till digitala hjälpmedel. Det kan vara svårt att nå de som står utanför digitaliseringen vilket kan leda till en marginalisering. Sårbarheten ökar i och med risken för dataintrång. Vidare finns det en problematik kring sociala medier när det kommer till mobbning och ryktesspridning.⁶⁹

⁶³ Ibid

⁶⁴ EY (2017), *What's after What's next – The upside of disruption – Megatrends shaping 2019 and beyond*

⁶⁵ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁶⁸ Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild, Östhammars kommun 2019*

⁶⁹ Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

Digitaliseringen kan ses som möjlighetsskapande för framväxt av en cirkulär ekonomi och minskad klimatpåverkan, genom bland annat möjligheten att följa och styra materialcykler i samhället, samt genom avmaterialisering av olika produkter och branscher (musik, böcker, med mera).⁷⁰

Ett ökat antal mobiler och surfplattor medför dock också ett ökat behov av till exempel vissa kritiska jordartsmetaller, som måste utvinnas. Den teknologiska utvecklingens och fördelar vägs då mot miljöpåverkan och naturvärden, på såväl ett globalt, som nationellt och lokalt plan. Nu senast aktuellt i länets nordöstra delar.⁷¹

Några frågeställningar som kan väckas:

- Hur kan Uppsala län till fullo dra nytta av teknologisk utveckling och göra hela näringslivet och befolkningen inkluderad i denna utveckling?
- Hur säkrar vi den kompetens och den infrastruktur som krävs inför morgondagen?
- Har kan vi säkra såväl arbetsgivares som arbetstagares framtida konkurrenskraft på den marknad som uppstår när AI, automatisering och robotteknik får ökat genomslag?
- Hur kan den teknologiska utvecklingen bidra till bättre välfärdstjänster och effektivare offentlig sektor?
- Vilken beredskap finns för att hantera ett förändrat samhällsklimat som följd av digitalisering och nya medielandskap, och hur kan digitaliseringens nyttjas som en positiv kraft avseende detta?

⁷⁰ SOU (2017), *Betänkande från Utredningen cirkulär ekonomi*, SOU 2017:22.

⁷¹ Sjöberg, Kjell (2019), *Domstol öppnar för mineralundersökning*, UNT, 7 oktober, <https://pren.unt.se/artikel?redirect=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Fnyheter%2Ftierp%2Fdomstol-oppnar-for-mineralundersokning-5423635.aspx&meter=false&action=completrequest&callback=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Finc%2Feprencallback.aspx>

Värderingar

Vi möter ökade förväntningar och missnöje

Människors värderingar avgör i hög utsträckning om ett land kan bygga upp fungerande institutioner, om människor känner tillit till varandra, om det finns tolerans, och om de uppmuntrar kreativitet och entreprenörskap. Människors värderingar påverkas bland annat av tillgång till kunskap, men också av mer utdragna förändringar i samhället eller av enstaka händelser i historien. Globalisering och nya kommunikationstekniker har inneburit att idéer, information och kunskap snabbare når fler människor än tidigare. Värderingar kan därför förändras genom att vi blir påverkade av händelser och människor utanför våra gränser, såväl territoriellt som socialt och kulturellt. Skillnader i värderingar inom samma generation har ökat och troligtvis kommer fortsätta att öka.⁷²

World value survey har i drygt 40 år studerat globala värderingar. De beskriver värderingar i två dimensioner. Den ena dimensionen beskriver synen på livet; från ren överlevnad, till livskvalitet, tillit, tolerans och självförverkligande. Ju högre värde på skalan, desto viktigare är individens frihet. Den andra dimensionen beskriver och mäter traditionella värderingar där religiösa föreställningar och respekt för auktoriteter har låga värden, och sekulära, rationella, hamnar högre upp på skalan. Ju högre upp på skalan på skalan, desto mer värdesätts individens rätt att fatta beslut och styra sitt liv utan att auktoritära krafter och mer traditionella värderingar styr. Religiösa, filosofiska och politiska aspekter har en stark påverkan på värderingarna och deras utveckling; men något förenklat kan man ändå se att ekonomisk utveckling och ökad levnadsstandard (i en förändring från att vara ett utvecklingsland via industrialisering till ett post-industriellt kunskapssamhälle) leder till högre värden i de bägge dimensionerna: individens frihet och rätten att fatta beslut och styra sitt liv blir allt viktigare.⁷³

Sverige, Norge och Danmark kännetecknas av höga värden i bägge dimensionerna, de sekulära frihetsaspekterna värdesätts högst i värden⁷⁴. Frihet, jämlikhet och självbestämmande har varit centrala värden i våra länder under lång tid, vilket märks såväl i attityder som i lagstiftning.⁷⁵

Det postmoderna samhället innebär ett skifte, från det trygga, säkra, konforma och förutsägbara till ett mer öppet och fritt samhälle där det mesta tycks möjligt och rådande konventioner utmanas. I det individualiserade samhället, drivet av globalisering och IKT med en ökad decentralisering, privatiseringar, avregleringspolitik, fler valmöjligheter osv., minskar politiska institutioners inflytande och det är svårt att hitta "det gemensamma". Den ökade individualismen kommer att ställa stora krav på den offentliga sektorn. Det handlar om allt från behov av mer individualiserade lösningar i kommunernas serviceutbud till större krav på transparens kring kvalitet och resultat. Troligen kommer också kraven på utbudsbredd att öka, vilket kan skapa konflikter mellan vad som ska finansieras via skattsedeln och via den egna plånboken.⁷⁶

⁷² SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁷³ World values survey (2019), *Findings and Insights*, <http://worldvaluessurvey.org/WVSCContents.jsp>

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

⁷⁶ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

Förväntningarna på välfärdstjänsterna ökar när människors ekonomi förbättras och när informationen, kunskapen och tillgängligheten ökar, så också i Sverige. Med ökad utbildning och jämlikhet minskar auktoritetstron, och de flesta törs uttrycka sina synpunkter och sina förväntningar. Genom rättighets- och valfrihetslagstiftning förstärks trenden.⁷⁷

De stigande förväntningarna på välfärden ökar också som en följd av teknikutvecklingen och digitaliseringen, där människor vänjer sig vid snabb respons och snabbt mötta förväntningar.⁷⁸

Invånarnas förväntningar på den offentliga sektorn ökar därmed som en följd av förväntningar som formas i kontakt med andra organisationer och företag, och ett tryck skapas på offentlig sektor att möta den servicekvalitet som erbjuds av ledande företag som invånarna annars möter i sina dagliga liv.⁷⁹

OECD redovisar ett växande allmänt missnöje med nuläget inom politik, ekonomi och samhälle. Det finns känslor av att man har "lämnats bakom" eller av att man "inte värdesätts". Det finns ett geografiskt mönster kring missnöjet, där regioner och områden med svagare ekonomisk utveckling visar ett större missnöje. Samtidigt finns belägg för att det inte enbart är den ekonomiska utvecklingen som förklarar missnöjet, där kulturella och sociala faktorer även lyfts fram som förklaringar till ett ökat missnöje. Man kan tala om individer som är mer benägna att acceptera förändring och som är mer platsoberoende, jämfört med individer som är mer förändringsobenägna och platsbundna, som vill att saker "ska vara som förr" och vill bo kvar.⁸⁰

Trots att många reformer har genomförts som i flera avseenden har förbättrat den svenska välfärden, påverkas bilden mest av det som fungerar mindre bra. Förväntningar på nya åtgärder skapas, genom det missnöje som då uttrycks.⁸¹

Ett försök att mäta socialt kapital i svenska kommuner utgår från fem variabler: Generell tillit, Valdeltagande, Förtroende för kommunen, HBTQ-index och Integration av nyanlända. Lägre socialt kapital återfinns i kommuner belägna i inlandet i Sveriges norra delar, Dalarna, Gävleborg, Bergslagen och Dalsland samt stora delar av Skåne och Södra Kronoberg. Bruksorter har ofta något lägre socialt kapital. Förklaringar till detta kan vara att individer historiskt har varit beroende av en dominerande arbetsgivare för att kunna utveckla sina individuella förutsättningar. Värderingar och levnadsmönster verkar föras vidare mellan generationer. Mut- och korruptionsskandaler påverkar förtroendet för kommunen och den generella tilliten.⁸²

Tilliten mellan människor och till samhällsinstitutionerna är avgörande för såväl ekonomisk utveckling som offentlig välfärd. Transaktionskostnaderna, dvs. kostnaderna för att skapa och upprätthålla avtal med olika parter, minskar med hög tillit – och det ökar dynamiken i ekonomin. Sambanden mellan hög tillit och välfärdsindikatorer som god hälsa och lycka, hög grad av trygghet, låg kriminalitet är också väl dokumenterade. Internationellt ligger Sverige tillsammans med de nordiska länderna samt Holland i topp vad gäller människors tillit. Det tar lång tid att bygga upp tillit, men tilliten kan snabbt raseras. Tilliten i Sverige har under lång tid varit oförändrad trots ökade

⁷⁷ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁷⁸ Enköpings kommun (2019), *Kommunfullmäktiges långsiktiga plan 2020-2023*

⁷⁹ BCG (2018), *Scenarios for 2030 - A report for the Independent Review of the Australian Public Service (APS)*

⁸⁰ OECD (2019), *Regional Outlook - Leveraging Megatrends for Cities and Rural Areas*

⁸¹ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁸² Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

ekonomiska skillnader, boendesegregation och en stor flyktinginvandring. Den senaste statistiken tyder dock på att tilliten håller på att minska.⁸³

Populismen träder fram

Det tar lång tid att bygga upp tillit, men det går snabbt att radera den. I drygt 50 år har tilliten minskat i Storbritannien och i USA. Djupa sprickor mellan människor i dessa länder har skapats genom: ökade inkomstklyftor, främlingsfientlighet, krockar mellan stad och land i värderingar och kultur, och förstärkning av åsiktsskillnader genom medierna. Det finns en risk att låg tillit skapar ett klimat där inriktningen och tonfallet förändras markant, och att politiken blir en arena för maktkamp och populism.⁸⁴

Ett växande allmänt missnöje med nuläget inom politik, ekonomi och samhälle kan övergå till man förkastar den traditionella politiken och det ursprungliga samhällskontraktet, särskilt i områden med svagare ekonomisk utveckling i kombination med grupper av individer som präglas av att vara förändringsobenägna och platsbundna.⁸⁵ Populismen kan börja träda fram på en grogrund av missnöje och misstro.

Det finns inte något helt ensidigt vedertagen definition av populism, men forskningen pekar på att populismen rör sig runt ett antal centrala begrepp. Kärnan i populism kan sägas vara några olika komponenter; Populism, och dess avgörande attityder, definieras av a) att man lyfter fram en ”verklig folkvilja” och att man är emot ”den styrande eliten” (politiskt, ekonomiskt, kulturellt), b) att man polariserar och lyfter en konflikt mellan ”folkviljan” och ”eliten”, samt c) att man säger sig kunna företräda ”folkviljan”.⁸⁶

Populismen står därmed i kontrast till en mer pluralistisk och vedertagen syn på det demokratiska politikarbetet och beslutsfattandet, där olika perspektiv och intressenter ges plats i en mer öppen process. Populister ser istället ett värde av att polarisera grupper och synpunkter, och att skapa konfliktpunkter. Populism finns såväl till höger som till vänster inom den traditionella politiska skalan.⁸⁷

Populism kan sägas vara lika gammalt som demokratin själv, men de senaste 10 åren har populism visat sig särskilt livskraftig: populistiska ledare styr nu länder med en sammanlagd befolkning om nästan två miljarder, samtidigt som populistiska partier vinner mark i mer än ett dussintal andra demokratier, många av dem i Europa.⁸⁸

⁸³ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁸⁴ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁸⁵ OECD (2019), *Regional Outlook - Leveraging Megatrends for Cities and Rural Areas*

⁸⁶ Geurkink et al (2019), *Populist Attitudes, Political Trust, and External Political Efficacy: Old Wine in New Bottles?*, *Political Studies* 1-21, *Journal of travel research*, vol. 31, ss. 74-75.

⁸⁷ Team Populism (2018), *Policy Brief on Populism in Europe and the Americas: What, When, Who and So What?*, IE University, Madrid, Spanien.

⁸⁸ The Guardian (2019), *How we combed leaders speeches to gauge populist rise*, www.theguardian.com/world/2019/mar/06/how-we-combed-leaders-speeches-to-gauge-populist-rise

Även om populismen vunnit framsteg i olika länder – från Polen och Ungern, till Bolivia och Filipinerna – så markerade ändå Brexit i Storbritannien och valet av Donald Trump i USA något nytt: två av världens stora ekonomier präglas nu av populismen.⁸⁹

På olika håll riskerar den ökade nationalismen och politisk populism i kombination med spänningar mellan uttalade stormakter att bromsa globaliseringen och därmed tillväxten i världen⁹⁰.

Aktuell forskning pekar därutöver på hur populism kan påverka demokratin negativt på olika sätt, genom exempelvis att en hårdför "folkviljans majoritet och vilja" kan inkräkta på individers och minoriteters rättigheter, och att det finns en risk för att grundläggande rätts- och förvaltningsprinciper kan åsidosättas. Den medvetna polariseringen som populisterna representerar riskerar att skapa långtgående verkningar på den sociala sammanhållningen och de grundläggande demokratiska värderingarna i samhället.⁹¹

Några frågeställningar som kan väckas:

- Hur kan Uppsala län möta invånarnas ökade förväntningar på ett effektivt och rättssäkert sätt?
- Finns ett tillräckligt systematiskt arbete med innovationer i offentlig sektor för att möta de ökade förväntningarna?
- Har Uppsala län ändamålsenliga mekanismer, strukturer och arbetssätt på plats för att förebygga, fånga upp och förändra strömningar av misstro, bristande tillit och undergrävande av demokratiska principer?

⁸⁹ EY (2017), *What's after What's next – The upside of disruption – Megatrends shaping 2019 and beyond*

⁹⁰ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

⁹¹ Team Populism (2018), *Policy Brief on Populism in Europe and the Americas: What, When, Who and So What?*, IE University, Madrid, Spanien.

Konkurrens

Vi ser förändrade förutsättningar för konkurrenskraft

Konkurrensen mellan länder, regioner och företag hårdnar. De ekonomiska förhållandena har under de tre senaste decennierna förändrats avsevärt i såväl industri- som utvecklingsländerna. De flesta platser och organisationers verklighet präglas av konkurrenstryck och snabba förändringar i alla former.⁹²

Det yttersta syftet med god konkurrens- och utvecklingskraft kan summeras som att skapa välbefinnande och långsiktigt hållbar tillväxt. Förutsättningen för företagets konkurrens- och utvecklingskraft förändras. Bakom denna utveckling finns en rad faktorer, där de viktigaste är EU:s fria rörlighet, minskade handelshinder och ökad globalisering av handeln, samt den teknologiska utvecklingen med digitaliseringen i spetsen. Traditionella beskrivningar utgår ofta från en tydlig uppdelning dels mellan varu- och tjänsteproducerande företag, dels mellan de som är internationellt konkurrensutsatta och de som verkar på en mer skyddad hemmamarknad. Idag ser dock verkligheten radikalt annorlunda ut. En tjänstefiering pågår och gränserna mellan varor och tjänster suddas ut. Även på sin hemmamarknad, utsätts allt fler företag - direkt eller indirekt - för internationell konkurrens. Produktion, stödfunktioner, personal och kunder kan flyttas mellan och inom länder. En växande andel av företagets delprocesser och moment i förädlingskedjan utsätts för konkurrens. Sveriges relativa nackdel genom en liten inhemsk marknad i kombination med betydande geografiska avstånd (inom landet och till de stora marknaderna), medför att marknadsnärvaro blir allt viktigare. Tillgången till rätt kompetens på rätt plats blivit allt viktigare med anledning av hårdare konkurrens, en snabb strukturomvandling och teknikutveckling, en ökad vikt av innovationer, samt högre tjänsteinnehåll. Sämre grundskoleresultat under en lång tid, i kombination med att svenska universitet beskriver hur ungdomar från gymnasieskolan är otillräckligt förberedda för högskolestudierna, får ses som allvarliga varningstecken. Brist på arbetskraft med rätt kompetens har ökat kraftigt, och bedöms idag som det främsta hindret för tillväxt av företagen. Inom hela näringslivet och i hela landet har företag svårt att rekrytera, och det får allvarliga konsekvenser för många företag. Bristerna på kompetens och arbetskraft är inte enbart begränsade till högutbildade. Det råder även en stor brist på i stort sett alla typer av yrkesutbildningar. Framgent ökar kraven på kompetenstillgång och kompetensutveckling ytterligare. Strukturomvandlingen och digitaliseringen av samhället innebär att en rad kompetenser sannolikt kommer att ersättas av olika typer av IT-lösningar. Det är dock inte i första hand hela yrken som automatiseras, utan snarare olika arbetsuppgifter. Samtidigt är det viktigt att peka på att utvecklingen också skapar mängder av nya arbetstillfällen och nya yrken.⁹³

Det ökade konkurrenstrycket har kommit att bli ett centralt inslag i den nya globala ekonomin. Konkurrensen har inte bara ökat, utan den har också blivit tuffare och smartare. I det 21:a århundradets globala kontext, med megatrender som demografisk förändring, urbanisering,

⁹² Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁹³ Svenskt Näringsliv (2018), *Konkurrens- och utvecklingskraft – Sverige i en ny omvärld*

klimatförändringar och en förflyttning av världsekonomins ekonomiska centrum till Asien, konkurrerar städer och regioner på en tidigare helt okänd nivå.⁹⁴

Framtidens globala marknad ser annorlunda ut. I en utblick bortom 2030 skissas ibland en helt friktionsfri marknad, där efterfrågan och utbud möts sömlöst, där företag är hypereffektiverade och där inhyrd högkompetent arbetskraft organiseras runt uppgifter, och där varje kapacitet i företag kan nyttjas som en tjänst. Intelligent maskiner organiserar och leder arbetsflöden för att optimera såväl insatser som utfall, mot den just nu aktuella efterfrågan. Nya marknader skapas och existerande marknader omformas. Den fysiska världen upplevs, taggas och länkas genom internet. Massiva mängder nya data skapas, och datalagringskapaciteten är i princip oändlig. Integritet och tillit på marknaden säkras genom kod. Företag konkurrerar – och överlever långsiktigt – på denna marknad enbart genom innovation och värdeskapande, då produktivitet och effektivitet inte länge bedöms vara en differentierande konkurrensfördel.⁹⁵

För att i det 21:a århundradet bli och förbli konkurrenskraftiga krävs att platser och regioner finner sina unika attraktionsfaktorer, i konkurrens med andra platser på nationell och global nivå, och detta kräver innovationsarbete. Innovation drivs framför allt av samarbete. Därför krävs inte bara smarta människor, utan även mångfald. Olika människor som arbetar med olika saker och kolliderar på oväntade sätt är det som skapar viktiga nya idéer. Detta är mer än någonting annat anledningen till att den geografiska platsen blir avgörande för förmågan till innovation och till konkurrens. De mest framgångsrika platserna i denna nya ekonomiska geografi utgör innovativa ekosystem som attraherar och möjliggör klusterbildning av begåvade människor, smarta institutioner, spetsforskning, banbrytande innovation och ledande företag som släpper fram kreativiteten för att generera nya innovativa framsteg.⁹⁶

Möjligheten för nytänkande innovativa lösningar blir inte minst tydligt om man beaktar behoven av omställning med anledning av klimatförändringarna i kombination med en ökad global konsumerande medelklass. De globala marknaderna kommer att efterfråga klimatsmarta och cirkulära lösningar, och här kan Sveriges näringsliv vara konkurrenskraftigt.⁹⁷

Några frågeställningar som kan väckas:

- Hur kan Uppsala län och dess företag säkra en god position på en allt mer globaliserad marknad med ökat konkurrenstryck?
- Vilka åtgärder vidtas idag för att kunna säkra den innovationskraft och kompetens som behövs imorgon?
- Hur vårdas och utvecklas det innovativa ekosystemet i Uppsala län, så att det står sig starkt bortom 2030-2040?
- Hur kan Uppsala län bli en plats där innovation och konkurrenskraft växer fram som en följd av öppenhet inför en mångfald av olika människor, tankar och idéer?
- Hur kan det skapas förutsättningar för Uppsala län att ta täten i utmaningsdrivna innovationer?

⁹⁴ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁹⁵ EY (2017), *What's after What's next – The upside of disruption – Megatrends shaping 2019 and beyond*

⁹⁶ Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län*

⁹⁷ SOU (2017), *Betänkande från Utredningen cirkulär ekonomi*, SOU 2017:22.

Ekonomi

Vi ser ekonomiska svårigheter framför oss

En långsiktigt försämrad produktivitet har varit en av de viktigaste ekonomiska trenderna inom OECD under ett antal tiotal år. Under sju år efter den ekonomiska krisen 2008 var den genomsnittliga årliga produktiviteten hälften så stor som motsvarande produktivitet sju år innan krisen. Därtill kommer det faktum att i många länder stod endast några få regioner för den samlade tillväxten, och resterande regioner i dessa länder hade ingen eller till och med negativ tillväxt. Inbromsningen i produktivitetsökning och divergensen är problematisk av flera anledningar: det minskar möjligheten till långsiktigt hållbara löneökningar, samt att det försvårar möjligheten till skuldsättning i offentlig sektor.⁹⁸

Offentlig skuldsättning ökar riskerna och minskar handlingsfriheten mot 2030 och framåt, på ett globalt plan. Förmågan att få kontroll på skuldsättningen påverkar möjligheten att framgångsrikt och långsiktigt hantera de stora sociala, ekonomiska och ekologiska utmaningar samhället står inför. Den globala ekonomiska krisen förvärrade skuldsättningsproblematiken, men de flesta större ekonomier redovisade budgetunderskott mer än fem år innan den finansiella krisen slog till.⁹⁹

G7 ländernas skuld i förhållande till BNP har gått från att 2004 ha legat på 84,7% (där USA låg på 66,1%), med en prognos för 2024 på 118,1% (där prognosen för USA ligger på 110,4%). I jämförelse – och kontrast – låg Sverige 2004 på en skuld i förhållande till BNP på 48,9%, med en prognos för 2024 på 29,4%.¹⁰⁰

Olika indikatorer pekar på en generell avmattning på den globala marknaden och därmed även för svensk export, vars utsikter ser svagare ut framgent, och det faktum att den positiva valutaeffekten antas avta något framöver förstärker denna avmattning.¹⁰¹

Effekterna av Coronapandemin är totalt sett svåra att förutse i inledningen av 2020, men tidiga bedömningar pekar på att de negativa effekterna på världsekonomin kan vara dramatiska och att de – i kombination med påbörjad avmattning – i vissa delar av världsekonomin kan leda till en tydlig recession, bland annat i Euro-området.¹⁰²

De svenska offentliga finanserna står relativt starka, vilket ökar tryggheten och handlingsfriheten framöver.¹⁰³

Inkomstskillnaderna har ökat i de flesta OECD-länderna sedan 40 år tillbaka. Även om de nordiska länderna uppvisar bland de lägsta inkomstskillnaderna inom OECD, är det samtidigt så att några av de största skillnadsökningarna har skett i de nordiska länderna. Sedan tidigt 1990-tal har inkomstskillnaderna ökat med ett genomsnittligt värde på nästan 6 punkter (GINI-punkter) i Norge, Danmark och Sverige, jämfört med den genomsnittliga ökningen inom OECD på cirka 2 punkter, där

⁹⁸ OECD (2019), *Regional Outlook - Leveraging Megatrends for Cities and Rural Areas*

⁹⁹ KPMG (2014), *Future State 2030: The global megatrends shaping governments*

¹⁰⁰ IMF (2019), General government gross debt, percent of GDP, https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/OEMDC/WEOWORLD/ADVEC

¹⁰¹ SKL (2019), *Ekonomirapporten, maj 2019, Om kommunernas och regionernas ekonomi*

¹⁰² OECD (2020), *Global economy faces gravest threat since the crisis as Coronavirus spreads*, <http://www.oecd.org/economy/global-economy-faces-gravest-threat-since-the-crisis-as-coronavirus-spreads.htm>

¹⁰³ SKL (2019), *Ekonomirapporten, maj 2019, Om kommunernas och regionernas ekonomi*

Tysklands och USA:s ökning är 3 respektive 5 punkter. Det nordiska land som står ut är Sverige, med en inkomstskillnadsökning under denna period på nästan 8 punkter.¹⁰⁴

Enligt Långtidsutredningen 2019 drivs de ökade inkomstskillnaderna av stora ökningar i kapitalinkomster och att gruppen med lägst disponibel inkomst har halkat efter.¹⁰⁵ De ekonomiska klyftorna har ökat i Sverige mellan exempelvis de som har arbete och de som står utanför arbetsmarknaden, mellan yngre och äldre, mellan storstad och landsbygd, och mellan inrikes födda och utrikes födda.¹⁰⁶ Inkomstskillnaderna väntas fortsätta att öka till 2035 i samtliga alternativa utvecklingsscenarier.¹⁰⁷ Tillgång till socialt och kulturellt kapital har också polariserats. Socialt och kulturellt kapital påverkar den sociala rörligheten och människors framtidsutsikter. De unga män som bor på platser med ett överskott av män och presterar sämre i skolan, riskerar ett socialt utanförskap, utan vare sig en traditionell familj eller jobb.¹⁰⁸

Den tydligaste demografiska trenden i västvärlden är att låga födelsetal och ökad livslängd medfört en allt äldre befolkning. Att vi i genomsnitt lever allt längre är i grunden positivt. Det leder dock till ett större behov av omsorg och vård, vilket leder till kostnadsökningar.¹⁰⁹

Sveriges kommuner och regioner går in i en period med mycket stora krav på omställning. Det tryck som skapas av de demografiska förutsättningarna börjar nu bli påtagligt: befolkningen ökar särskilt snabbt i de mest kostnadskrävande åldrarna, sektorns egna pensionskostnader ökar, och samtidigt ökar befolkningen i yrkesverksam ålder bara svagt. Kostnaderna ökar mer än intäkterna. Hittills har intäktsökningar från främst skatter och markförsäljning som gynnats av högkonjunkturen använts för att hantera utmaningarna, men framöver kommer detta inte att vara en framkomlig väg. Omfattande åtgärder kommer att bli nödvändiga, när den ekonomiskt starka perioden går mot sitt slut. Utvecklingen på arbetsmarknaden har varit stark under ett antal år, men nu ser vi många tecken på att Sveriges goda konjunktur börjar mattas av, vilket naturligtvis påverkar den viktigaste inkomstkällan: skatt på arbete. I år väntas ökningen av sysselsättningen upphöra och högkonjunkturen gå mot sitt slut. Vi kan förvänta oss en svagare arbetsmarknad och en minskning av antalet arbetade timmar, vilket påverkar skatteunderlaget negativt.¹¹⁰

¹⁰⁴ Nordiska ministerrådet (2018), *Increasing Income Inequality in the Nordics Nordic Economic Policy Review 2018*, TemaNord 2018:519.

¹⁰⁵ SOU 2019:65. *Långtidsutredningen 2019*

¹⁰⁶ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

¹⁰⁷ SOU 2019:65. *Långtidsutredningen 2019*

¹⁰⁸ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

¹⁰⁹ SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

¹¹⁰ SKL (2019), *Ekonomirapporten, maj 2019, Om kommunernas och regionernas ekonomi*

Några frågeställningar som kan väckas:

- Vilken beredskap finns i Uppsala län för att möta en global ekonomisk avmattning eller kris?
- Finns tillräckligt effektiva strategier på plats i Uppsala län för att hantera effekterna av och succesivt minska de ekonomiska ojämlikheterna?
- Kommer det offentliga systemet i Uppsala län att – på såväl kort som lång sikt - kunna hantera samtidigt intäktsminskningar och kostnadsökningar, utan att på ett dramatiskt sätt riskera vare sig verksamhetskvalitet, rättssäkerhet eller tillit?
- Hur skapas förutsättningar för att den offentliga sektorn ska kunna fortsätta att effektiviseras genom innovation och nya arbetssätt, nyttjandegörande av den teknologiska utvecklingen, samt genom samverkan?

Referenslista

BCG (2018), *Scenarios for 2030 - A report for the Independent Review of the Australian Public Service (APS)*

BRÅ (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer - en intervjustudie*, Rapport 2019:3

Energimyndigheten (2016), *Sjöfartens energianvändning - hinder och möjligheter för omställning till fossilfrihet*

Enköpings kommun (2019), Kommunfullmäktiges långsiktiga plan 2020-2023

ESPAS (2019), *Global Trends To 2030 - Challenges and Choices for Europe*

Europeiska kommissionen (2017), *State of health in the EU, Sverige, Landprofil hälsa 2017*

EY (2017), *What's after What's next - The upside of disruption - Megatrends shaping 2019 and beyond*

Försvarsberedningen (2019), *VÄRNKRAFT Inriktningen av säkerhetspolitiken och utformningen av det militära försvaret 2021-2025*

Geurkink et al (2019), *Populist Attitudes, Political Trust, and External Political Efficacy: Old Wine in New Bottles?*, Political Studies 1-21, Journal of travel research, vol. 31, ss. 74-75

IMF (2019), *General government gross debt, percent of GDP*, https://www.imf.org/external/datamapper/GGXWDG_NGDP@WEO/OEMDC/WEOWORLD/ADVEC

IPCC (2018), *IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels*

IPCC (2019), *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*

KPMG (2014), *Future State 2030: The global megatrends shaping governments*

MSB (2018), *Nationell risk- och förmågebedömning*

Nordiska ministerrådet (2018), *Increasing Income Inequality in the Nordics Nordic Economic Policy Review 2018*, TemaNord 2018:519.

Polisen (2019), *Kriminell påverkan i lokalsamhället - En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden*, Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten 2019-06-03.

Regionförbundet i Uppsala län (2016), *Omvärldsanalys och bakgrundsmaterial*, Regional utvecklingsstrategi för Uppsala län

Sjöberg, Kjell (2019), *Domstol öppnar för mineralundersökning*, UNT, 7 oktober, <https://pren.unt.se/artikel?redirect=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Fnyheter%2Ftierp%2Fdomstol-oppnar-for-mineralundersokning-5423635.aspx&meter=false&action=completrequest&callback=https:%2F%2Fwww.unt.se%2Finc%2Feprencallback.aspx>

SKL (2018), *Vägval för framtiden 3 – Utmaningar för det kommunala uppdraget mot år 2030*

SKL (2019), *Ekonomirapporten, maj 2019, Om kommunernas och regionernas ekonomi*

SOU (2017), *Betänkande från Utredningen cirkulär ekonomi*, SOU 2017:22.

Svenskt Näringsliv (2018), *Konkurrens- och utvecklingskraft – Sverige i en ny omvärld*

Sveriges Miljömål (2019), *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*, <http://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/>

Team Populism (2018), *Policy Brief on Populism in Europe and the Americas: What, When, Who and So What?*, IE University, Madrid, Spanien.

The Guardian (2019), *How we combed leaders speeches to gauge populist rise*, www.theguardian.com/world/2019/mar/06/how-we-combed-leaders-speeches-to-gauge-populist-rise

Tillväxtverket (2019), *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030 – Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*

University of Cambridge, Centre for the study of existential risks (2019), *Global Catastrophic Biological Risks*, <https://www.cser.ac.uk/research/global-catastrophic-biological-risks/>

Uppsala kommun (2018), *Trend- och omvärldsanalys 2018*

Uppsala kommun (2019), *Uppsala kommuns omvärldsanalys 2019*

Utrikesmagasinet (2015), *Stormakter – och alla andra*, Analys, 2015, Februari

[World Health Organization \(2019\), *Coronavirus disease \(COVID-2019\) situation reports*, https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports/)

[World values survey \(2019\), *Findings and Insights*, http://worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp](http://worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp)

Östhammars kommun (2019), *Omvärldsbild Östhammars kommun 2019*

Inledande citat

De Beauvoir, Simone (1984), *After The Second Sex: Conversations with Simone De Beauvoir*, Pantheon Books.

Rand, Ayn (1961), *The Objectivists Ethics*, The Virtue och Selfishness, Penguin Group.

The Harvard Gazette (2019), *Crunch time for the human race*

<https://news.harvard.edu/gazette/story/2018/10/martin-rees-brings-on-the-future-prospects-for-humanity-to-harvard/>